

Donkere onweerswolken boven het Belgisch strafvorderlijk landschap

FRANK SCHUERMANS*

1. Dit tijdschrift lijkt ons het aangewezen medium om een poging te wagen de aandacht te trekken op en te waarschuwen voor enkele belangrijkste actuele topics in verband met het strafprocesrecht. De lezer weze onmiddellijk duidelijk gemaakt dat hier geen wetenschappelijk onderzoek voorligt maar enkel de visie van de auteur wordt weergegeven. Dit belet niet dat wij menen, aan de hand van eigen ervaringen, talloze gesprekken met andere professionals (vooral rechters, parketmagistraten en politieambtenaren, maar ook advocaten) en de meest recente jaarstatistieken van het openbaar ministerie¹ te kunnen beweren dat ons aanvoelen niet alleen gedeeld wordt door heel wat andere rechtshandavingspractici, maar uiteindelijk ook wel aangetoond wordt door voormelde parketstatistieken (cf. conclusie waar we enkele opmerkelijke cijfers meegeven). Hoe dan ook willen we tegelijk een warm pleidooi houden voor wat meer wetenschappelijk onderzoek naar de werking of het gebrek aan werking van de Belgische strafprocedure vooraleer gerelateerd aan de doorlooptijden van de strafzaken. Binnen het OM is daar met de parketstatistieken² een schuchter begin mee gemaakt maar de noodzaak aan relevante statistische beleidsinformatie blijft zeer hoog (ook op het niveau van de zetel). Zoniet is het voeren van een strafrechtelijk beleid meer een kwestie van intuïtie dan van verstand. Teneinde onze stelling aan te tonen verdienen er drie actuele thema's de bijzondere aandacht van de beleidsmakers en de veiligheidsprofessionelen, te weten, het voorontwerp van nieuw wetboek van strafprocesrecht, de wijzigingen in de wet op de voorlopige hechtenis en het ontwerp kaderbesluit van de raad van de EU over bepaalde minimale procedurele rechten in strafprocedures. Onmiddellijk moet ons van het hart bijzonder ongerust te zijn over deze komende ontwikkelingen in het strafvorderlijke domein zowel voor de bestrijding van de gewone criminaliteitsvormen, maar vooral van de zware en/of complexere (georganiseerde) criminaliteit.

1. VOORONTWERP VAN WETBOEK VAN STRAFPROCESRECHT

2. Een gedetailleerde bespreking van het voorontwerp is in het kader van dit bestek niet mogelijk³. Globaal genomen zijn er diverse redenen om over dit ontwerp ongerust te zijn, temeer de minister van Justitie nog recent heeft bevestigd dat zij de parlementaire behandeling rond wil zien te krijgen in 2006. TEN EERSTE blijkt dat de opsporingsdiensten, toch degenen die in de praktijk met een nieuw wetboek zullen moeten werken, niet werden betrokken bij de totstandkoming van het ontwerp⁴ en tot op heden

* Raadsheer Vast Comité van Toezicht op de Politiediensten, substituut-procureur-generaal Gent en praktijkassistent straf(proces)recht Vrije Universiteit Brussel.

1 Jaarstatistiek van het openbaar ministerie, College van procureurs-generaal, Statistisch analisten, opsporing en vervolging van strafzaken door de parketten bij de rechtbanken van eerste aanleg, 2004, http://www.just.fgov.be/statistique_parquets/

2 Vooralsnog enkel beschikbaar is het jaar 2002.

3 Parl. St., Kamer (2003/1) en Senaat, 2-1288/1

4 P. TRAEEST, "Het voorontwerp van wetboek van strafprocesrecht: een kennismaking", Panopticon, 2004/4, p. 6 die het inderdaad alleen maar heeft over magistratuur en advocatuur.

niet werden gehoord tijdens de parlementaire behandeling. Ook het openbaar ministerie (en dus de belangen van de overheid) werd niet echt verwend, zoals senator Coveliers het stelde: *"Ik heb de indruk, en ik zeg dit als advocaat, dat het openbaar ministerie af en toe wel eens misdeeld wordt in de rechten en de mogelijkheden die daarin naar voren worden gebracht"*.

3. Het ontwerp is TEN TWEEDE conservatief omdat alle bestaande structuren niet wezenlijk in vraag gesteld worden en men zich kan afvragen of het allemaal veel meer is dan een opsmukoperatie. Meerdere fundamentele vragen betreffende een moderne 21e eeuwse strafprocedure stellen zich, waaromtrent voorafgaandelijk een grondig debat had dienen te worden gevoerd. We halen er slechts enkele aan:

- waarom nog 27 arrondissementen (ook in het kersverse Themisplan van de Minister wordt aan de 19e eeuwse arrondissementsindeling niet geraakt);
- waarom nog twee verschillende soorten strafrechtelijke vooronderzoeken;
- waarom nog onderzoeksgerechten en zo ja wat moet hun rol nog zijn;
- waarom nog een onderzoeksrechter⁵ en geen rechter van het onderzoek terwijl moet vastgesteld wordt dat bijvoorbeeld Nederland best tevreden is met de dominerende rol van de officier van Justitie⁶ en ook de cijfers aantonen dat een gerechtelijk onderzoek beduidend langer duurt (cf. verder);
- waarom minstens geen uitbreiding van de mini-instructie⁷;
- waarom geen debat over de verjaringstermijnen, maar de klakkeloze overname van de actuele regeling;
- waarom nog het aftandse onderscheid tussen officieren en agenten van gerechtelijke politie;
- wat met de regeling van het volledig anoniem getuigenverhoor dat in de praktijk niet blijkt te worden toegepast wegens procedureel loodzwaar;
- waarom het behoud van de 24-uur termijn voor de politionele arrestatie;
- is het realistisch te denken dat de Kamer van Inbeschuldigingstelling de rol van "centrum van het onderzoek" kan spelen;
- waarom nog de zuiveringsprocedure van de nietigheden door de onderzoeksgerechten behouden, die niet alleen in de praktijk niet het verhoopde resultaat heeft gegeven, maar zelfs contraproductief werkt⁸ (en bijvoorbeeld nog amper te verzoeven is met de nieuwste cassatierechtspraak inzake het onrechtmatig verkregen bewijs), enz ...

Kortom, allemaal essentiële (maatschappelijke) vragen waaromtrent geen debat is gevoerd. Zelfs in de mate dat dit binnen de commissie strafprocesrecht zou zijn

5 Die men zelfs nog meer wil versterken in zijn "onafhankelijkheid" door zich b.v. in geval van capaciteitsproblemen rechtstreeks tot de politie te wenden, in plaats van zoals actueel via de procureur des Konings. Probeer in die omstandigheden als procureur maar een een arrondissementeel (capaciteits)beleid te voeren, waartoe hij nochtans wettelijk verplicht is.

6 MEVIS, P.A.M., De evaluatie van de Wet-BOB en van de wet GVO, DD, 2005, afl. 5/32, p. 452-466.

7 Werd er ooit een evaluatie gemaakt van (de toepassing van) het mini-onderzoek? Hoeveel maal werd ze toegepast en voor welke procedures? Heeft men ooit misbruiken of andere procedurele problemen vastgesteld, waarvoor, bij de invoering, door de tegenstanders van dit systeem heftig werd gewaarschuwd. Ook wij hebben geen cijfers maar vanuit de praktijk hebben we alvast geen kennis van negatieve geluiden over de het mini-onderzoek, integendeel.

8 Zie o.a. R. VERSTRAETEN, *Recente ontwikkelingen in het vooronderzoek*, Themis, Strafprocesrecht (24), 2003-2004, p. 46.

gebeurd, waaromtrent niet veel geweten is, is dat hoe dan ook ruimschoots onvoldoende en zijn de thema's te belangrijk om aan enkele experts over te laten.

4. Er is **TEN DERDE** geen enkel debat gehouden over de actuele situatie van de bestaande strafprocedure. Heeft men zich al eens de vraag gesteld hoe het komt dat vele strafprocedures van enig omvang een stille dood sterven wegens overschrijding van de redelijke termijn (vooral omvangrijke drugszaken, eco-fin zaken en milieu en/of stedenbouwwaken)? Heeft men enig zicht op de honderden duizenden uren nutteloze politieveren justitiecapaciteit, dito gerechtskosten en overheidsgeld die in deze onderzoeken verloren gaan. Helaas is daar, althans voor zover wij weten, geen volwaardig onderzoek naar gedaan, noch door de overheid zelf, noch door de academische wereld. Alleszins lijkt het zeer nuttig te zijn terzake minstens een bevraging te doen bij een representatief aantal zittingsmagistraten van zetel en parket. Ook hier liggen de pijnpunten voor het grijpen:

- wat te denken van de compleet verouderde maar voor de praktijk nog steeds zeer belangrijke procedure van regeling van rechtsgebied
- hoe ziet de evaluatie eruit van alle kleine "Franchimont" procedures, waarvan vooral de mogelijkheden van bijkomende onderzoekshandelingen zowel tijdens als na het afsluiten van het onderzoek, bijzonder problematisch is⁹. Eén enkele illustratie dan maar van een beter gekend voorbeeld: het onderzoek ten laste van een bekende vetmelter dat in 1999 aanleiding gaf tot een "dioxine-regeringscrisis" zit op het moment van de redactie van deze bijdrage al meer dan twee jaar vast in de fase van de regeling van de rechtspleging, in eerste aanleg, alleen maar om de gevraagde bijkomende onderzoekshandelingen uit te voeren. Nu al kan zonder veel moeite voorspeld worden dat dit onderzoek, waarin massaal is geïnvesteerd, een stille dood zal sterven ... Moet deze gang van zaken als een fatalisme worden aanvaard?

5. Alsof het huidige strafvorderlijke moeras nog niet genoeg is, moet, ten vierde, worden vastgesteld dat het voorontwerp er daarbovenop nog eens schep procedures bij doet. De steeds weerkerende verklaring is dan dat toch moet rekening gehouden worden met de rechten van het slachtoffer. Ongetwijfeld, maar is het dan niet dringend tijd dat men duidelijk maakt dat aan die rechten ook grenzen zijn, wil men tenminste een procedure nog beheersbaar houden? Niemand zal ontkennen dat er iets diende te gebeuren in vergelijking met de situatie van vóór het Dutroux-tijdperk, maar het is duidelijk dat de slinger in de andere richting aan het overslaan is, althans wat de procedurele interventiemogelijkheden voor het slachtoffer betreft. We hebben het dus uitdrukkelijk niet over de politioneel en justitiële opvang van slachtoffers, het eventuele juridisch kader daarvan en de praktische werking waar één en ander zeker nog voor verbetering vatbaar is. Niettemin moet gesteld dat de wetgever met de wet van 22 juni 2005 tot invoering van bepalingen inzake de bemiddeling in de Voorafgaande Titel van het Wetboek van Strafvordering en in het Wetboek van strafvordering¹⁰ opnieuw aandacht heeft gehad voor de positie van het slachtoffer door de bemiddeling in elk mogelijk stadium van de procedure te introduceren. Hoe lovenswaardig ook, het laat zich raden dat ook dit initiatief wederom zal leiden tot een vertraging van de procedures zowel in het vooronderzoek als het onderzoek ter terechtzitting.

9 Zie tussenkomst in die zin van hoogleraar en actueel rechter in het Joegoslavië-tgribunaal C. VAN DEN WYNGAERT, *Parl. St., Kamer* (2043/2) en *Senaat* (2-1288/2), 2002-2003, p. 144.

10 Belgisch Staatsblad van 27 juli 2005, p. 33323.

Men verzuimt immers steeds weer duidelijk te maken dat, wat men aan de slachtoffers toekent, ook aan de verdachte/beklaagde moet toekomen. Zelfs zonder over exacte gegevens te beschikken over de impact van de Franchimont en andere hervormingen op de doorlooptijden kan moeilijk ontkend worden dat de procedures er sinds 1998 gevoelig langer op zijn geworden en dit terwijl de traagheid van de gerechtelijke procedures is (overigens terecht) precies *het* grote pijnpunt bij iedere bevolkingsbevraging of eender welk wetenschappelijk onderzoek¹¹.

6. Een kleine illustratie van de ongeziene procedurele inflatie in het voorontwerp met een voorspelbaar strafvorderlijke (en overigens ook budgettaire) infarct tot gevolg¹² kan hier niet ontbreken:

- de veralgemening van de beginselen van proportionaliteit en subsidiariteit, zonder dat de gevolgen (van de niet naleving) worden bepaald of referentiepunten worden meegegeven¹³;
- iedere verdachte moet op loyale wijze in kennis worden gesteld van haar rechten. Wat wil dit zeggen en wat is de sanctie? Is dat niet de rol van de advocaat? Installeert en organiseert men op die manier het contentieux niet?
- de burgerlijke partijstelling wordt niet wezenlijk in vraag gesteld terwijl elk strafrechtelijk beleid en rationeel gebruik van politie- en justitiemiddelen door de burgerlijke partijstelling wordt doorkruist; het feit dat er een zeer beperkte mogelijkheid gecreëerd wordt (waarbij aan de raadkamer een opportuniteitsbeoordeling van strafrechtelijk beleid wordt gegeven!) de burgerlijke partijstellingen niet ontvankelijk te verklaren wordt ruimschoots teniet gedaan door (alweer) een beroepsmogelijkheid bij de K.I. Waarom is het niet bestaan van de burgerlijke partijstelling in Nederland geen enkel probleem maar bij ons kennelijk een aanslag op de rechten van het slachtoffer? Wanneer een zaak wordt geseponneerd, is dat niet noodzakelijk of niet zozeer omwille van de "inertie" van het OM¹⁴, maar vooral om beleids- en capaciteitsoverwegingen die het OM, overigens op aandringen van het beleid, steeds meer in rekening moet nemen. Is het gerechtvaardigd dat het individuele belang dit collectief belang en beleid kan doorkruisen? Tot in den treure heeft men het O.M. langs de ene kant verweten onvoldoende aan prioriteitsstelling te doen, maar langs de ander kant wordt het haar tegelijk door procedurele obstakels steeds moeilijker gemaakt om die prioriteitsstelling effectief waar te maken.
- De in het ontwerp ontworpen leer inzake de bewijsuitsluiting in strafzaken is veel strenger dan de actuele en vernieuwende rechtspraak van het Hof van Cassatie. De nietigheden van openbare orde worden rondgestrooid: *elke* schending van een bepaling in zake huisvredebreuk, huiszoeking, telefoontap en betreffende een handeling die een schending van de lichamelijke integriteit meebrengt (aanhouding, fouillering, ...) moet *ambthalfve* worden uitgesproken ! De rechter krijgt geen enkele appreciatiemarge meer, behoudens voor andere zgn. relatieve nietigheden.

11 Zie ook interview met Xavier De Riemaeker, voorzitter van de Hoge Raad voor de Justitie in *Gazet van Antwerpen*, 27 juli 2005: "*Binnen justitie is de hoogste prioriteit het wegwerken van de gerechtelijke achterstand, want dat blijft duidelijk een van de hoofdbekommernissen van de burger*".

12 Zie tussenkomst in die zin van toenmalig volksvertegenwoordiger Bourgeois en hoogleraar en thans rechter in het Joegoslavië-tribunaal C. Van den Wijngaert, *Parl. St., Kamer* (2043/2) en *Senaat* (2-1288/2), 2002-2003, p. 129 en 144.

13 Zie tussenkomst in die zin van senator H. VANDENBERGHE, *Parl. St., Kamer* (2043/2) en *Senaat* (2-1288/2), 2002-2003, p. 104.

14 Zie tussenkomst P. TRAESE; *Parl. St., Kamer* (2043/2) en *Senaat* (2-1288/2), 2002-2003, p. 48.

- De "Franchimontprocedures" van dossierinzage en verzoekschriften tot het verrichten van bijkomende onderzoekshandelingen (artikel 125-126)¹⁵ worden uitgebreid tot *alle* opsporingsonderzoeken (m.a.w. de resterende 97% van alle strafdossiers!). Dat geen beroep mogelijk is tegen de beslissing van de procureur is een magere troost. Tot op vandaag is nog nooit een berekening gemaakt van de massa meerwerk die deze bepaling zal meebrengen. Enige afweging naar budgettaire en praktische weerslag en haalbaarheid lijkt toch op zijn plaats, vermits er grofweg 30 tot 35 maal zoveel opsporingsonderzoeken lopen als gerechtelijke onderzoeken, de politierechtbank en dus het hele verkeerscontentieux dan nog buiten beschouwing gelaten.
- De onbegrijpelijke uitbreiding van het *verplichte* gerechtelijk onderzoek: artikel 128 schrijft voor dat *elke* ontdekking op heterdaad *moet* leiden tot het vatten van de onderzoeksrechter. M.a.w., elke op heterdaad betrapte winkeldief zal in een gerechtelijk onderzoek (met alle dito procedurestappen) worden meegesleurd. De maatschappelijke of strafvorderlijke relevantie of meerwaarde daarvan ontgaat ons.
- De uitbreiding van de regeling van de rechtspleging, met het verzoek bijkomende onderzoekshandelingen te vragen, naar elk opsporingsonderzoek (art. 130). Het laat zich raden dat degene die op het punt staat rechtstreeks gedagvaard te worden hiervan gretig gebruik zal maken. Men kan in deze constellatie geen winkeldief meer dagvaarden of men riskeert geconfronteerd te worden met vragen naar bijkomende verhoren, moraliteitsonderzoeken, confrontaties, rogatoire opdrachten, enz Elke professioneel zal moeten bevestigen dat de gelijkaardige regeling in het gerechtelijk onderzoek tot de meest fantaisistische verzoeken om bijkomende onderzoekshandelingen leiden, zoals het ook van algemene gekendheid is dat men in menig strafonderzoek eindeloos kan blijven zoeken.
- De onderzoeksrechter zou elke inverdenkinggestelde *persoonlijk* moeten ondervragen (art. 144) op straffe van *nietigheid* van het hele onderzoek. Een ruwe berekening leert dan men voor deze bepaling alleen al toch vrij snel aan een 25-tal bijkomende onderzoeksrechters komt...
- De onderzoeksrechter moet *altijd* een samenvattende ondervraging doen vooraleer hij tot mededeling van het dossier overgaat (art. 150), alweer op straffe van *nietigheid* van het hele gerechtelijk onderzoek.
- De advocaten dienen betrokken te worden bij *elke* confrontatie in een gerechtelijk onderzoek (artikel 166) en kunnen, net zoals de procureur des Konings, alle mogelijke vragen stellen. Bovendien de gigantische administratieve overlast, houdt dit in dat men dus op voorhand de verdachte en zijn advocaat moet verwittigen van een confrontatie ... In het kader van de steeds vaker voorkomende Oost-Europese dadergroeperingen belooft dit veel goeds. Elk verrassingseffect wordt hiermee uitgesloten, wat voor de waarheidsvinding weinig bevorderlijk lijkt.
- De advocaten dienen in principe betrokken te worden bij *elke* afstapping (ook 's nachts...) en wedersamenstelling. Deze maatregel gecombineerd met de veelvuldige media-optredens van bepaalde advocaten belooft alvast spitante en zeer amuzante (commerciële) televisie op te leveren (men ziet de "in real time" afgenomen interviews al voor zich), alhoewel kan betwijfeld worden of dat de bedoeling moet zijn.

15 Omtrent de meerwaarde van alle die "Franchimont procedures" is ook nog nooit enige wetenschappelijke evaluatie gebeurd.

- Onderzoekshandelingen zoals onderzoek in geïnformatiseerde omgeving en autopsie mogen *niet* door de procureur gebeuren terwijl die actueel een infiltratie, de meeste observaties en volledige bankonderzoeken kan doen, zodat de logica in de bevoegdheden van de procureur een beetje zoek lijkt.
- De onderzoeksrechter moet in *elk* onderzoek de "persoonlijkheid van de verdachte" achterhalen (art. 196). Ook dat belooft voor de inbreker van pakweg Poolse, Lithouwse, Wit-Russische of Oekraïense origine een allerm minst evidente opdracht.
- Het principe van de volledige tegenspraak in het deskundigenonderzoek in strafzaken wordt ingevoerd en dit op een moment dat alle rechtspractici steen en been klagen over de sterk vertragende factor van het deskundigenonderzoeken (die vooralsnog in strafzaken op eenzijdige wijze afgehandeld worden)
- Het behoud van de totaal voorbij gestreefde en nodeloos complexe procedures van correctionalisering en contraventionalisering met dito onbevoegdheidsverklaringen van de bodemrechters. Onlangs verklaarde een Dendermondse rechter zich onbevoegd omdat hij weigerde nog langer mee te lopen in kunstmatige correctionaliseringen met als enig doel een assisenprocedure te vermijden. Hoewel men zijn bedenkingen kan hebben bij de manier waarop men als rechter hier zijn crimineel-politiek protest uit, zit er natuurlijk een grond van waarheid in.
- Het behoud van de ongebreidelde beroepsmogelijkheden tegen alle beschikkingen van de raadkamer, gaande van de sterk vertragende procedure van regeling van de rechtspleging tot de moeilijke en op heden compleet mislukte procedure van de zuivering van de nietigheden. Ook het feit dat men manifest tergende en roekeloze beroepen in strafzaken (die alleen zijn ingegeven om dillatoire redenen) niet kan sanctioneren is bij wijlen zeer problematisch.
- De bizarre en nieuwe *verplichting* voor de procureur-generaal om steeds een *schriftelijke* vordering te maken voor de K.I. Ook dat kan tellen als administratieve overlast. In het kader van de heroriëntering van de taken van het parket-generaal binnen de thematiek van de zgn. verticalisering van het O.M. denkt men er integendeel binnen het O.M. juist sterk aan deze vorderingen in de meeste gevallen af te schaffen. Men kan zich trouwens afvragen waarom de verdediging wél telkens op voorhand kennis zou moeten krijgen van de vordering van het O.M., wanneer wordt vastgesteld dat het O.M. met de regelmaat van klok op de zitting van de KI, soms zelfs na het pleidooi, een stevige conclusies wordt geconfronteerd. "Equality of arms" speelt in alle richtingen en betekent dat *ook* het O.M. twee dagen op voorhand kennis zou moeten krijgen van de schriftelijke besluiten van de verdediging.
- De aanwezigheid van de advocaat *vooraleer* een verdachte wordt voorgeleid voor de onderzoeksrechter. Vooral in zaken van georganiseerde criminaliteit, maar ook in het algemeen, is dit werkelijk onaanvaardbaar. Men moet er zich van bewust zijn dat het toelaten van bijstand van een advocaat vooraleer de rechter zich uitgesproken heeft over de aanhouding de procedures zal bemoeilijken, complexer en tijdrovender zal maken (de advocaat zal immers in vele gevallen, en vanuit zijn standpunt perfect verdedigbaar, alle mogelijke procedurele middelen reeds in dat stadium aanwenden) waardoor andermaal de wens om een slagvaardige en efficiënte justitie gehypotheceerd wordt.
- Het recht voor elke aangehouden verdachte om een arts te vragen, zonder dat er enige rem op mogelijke misbruiken wordt gezet of om onmiddellijk iemand te verwittigen wat, senator Coveliers de bedenking maakte, dat dit recht door de georga-

niseerde misdaad met bijzonder veel dank zal aanvaard worden, want dat creëert natuurlijk een heleboel mogelijkheden¹⁶.

- Het ongewijzigd behoud van het verzet als rechtsmiddel.
- enz ...

2. DE VOORLOPIGE HECHTENIS

7. In juni 2005 werd de parlementaire bespreking afgerond van een wetsontwerp dat de voorlopige hechteniswet wou aanpassen. Het ontwerp werd op 25 augustus 2004 ingediend en op 17 april 2005 door de plenaire vergadering van de Kamer gestemd¹⁷. Het werd door de Senaat geëvoceerd maar niet geamendeerd¹⁸. Op 16 juni 2005 werd de wet van 31 mei 2005 tot wijziging van de wet van 13 maart 1973 betreffende de vergoeding voor onwerkzame voorlopige hechtenis, van de wet van 20 juli 1990 betreffende de voorlopige hechtenis en van sommige bepalingen van het Wetboek van Strafvordering in het Belgisch Staatsblad gepubliceerd. Uit dit alles blijkt dat de politieke druk om dit belangrijk ontwerp snel door de wetgevende kamers te jagen groot was.

8. Ratio legis was volgens de Minister van Justitie de vaststelling dat de voorhechtenis niet meer het uitzonderingskarakter heeft dat het bij de totstandkoming van de wet van 1990 had, nu werd vastgesteld dat ongeveer 35 tot 40% van de gevangenispopulatie in voorhechtenis zit¹⁹. De bedoeling van de wetswijziging was het aantal aanhoudingsmandaten te verminderen, alsook de duur van de hechtenis. Nergens wordt nochtans (cijfermatig of op enige andere wijze) in de voorbereidende werken of elders²⁰ aangetoond of aannemelijk gemaakt, dat er onredelijk wordt omgesprongen met de voorhechtenis of dat er onterechte mandaten worden afgeleverd, wat men onrechtstreeks natuurlijk wel poneerde. De indruk werd immers gegeven dat er met de voorlopige hechtenis lichtzinnig wordt omgesprongen wat in de ogen van de voorzitter van de raad van de procureurs des Konings aanleiding gaf tot enkele zure oprispingen²¹. Tijdens de kamerbesprekingen gaf de Minister als enig relevant cijfer het feit dat het aantal aanhoudingsmandaten in 1990 op 8.345 lag en in 1999 op 9.116²². Gelet op de evolutie van de criminaliteit de laatste 10 jaren (ondermeer de rondtrekkende dadergroepen waarvoor voorhechtenis bijna steeds de enige efficiënte reactie is) die steeds complexer is geworden en de politieke ontwikkelingen (Schengen, val van de muur, uitbreiding van de E.U., ...) is deze stijging op het eerste zicht marginaal te noemen en zelfs minder dan algemeen zou kunnen worden verwacht. Op 10 april 2005 zaten er in de Belgische gevangenissen 4.036 buitenlanders waarvan 1.942 in voorhechtenis²³, waarbij derhalve duidelijk is dat meer dan 20% van de voorhechtenissen alleen al door de nationaliteit van de dader en het evidente onttrekkingsgevaar kan verklaard worden. Een misbruik van de voorhechtenis blijkt daar alvast niet uit, integendeel. Trouwens, de vergelijking van percentages op zich is weinig ernstig²⁴ vermits het percentage voorhechtenissen

¹⁶ Parl. St. Kamer (nr. 2043/2) en Senaat (2-1288/2), 2002-2003, p. 112.

¹⁷ Parl. St., Kamer, 2003-2004, nr. 1317/11.

¹⁸ Parl. St., Senaat, 2004-2005, 3-1100/3, van 21 april 2005.

¹⁹ Parl. St., Kamer, 2003-2004, nr. 1317/1, p. 5.

²⁰ Zie uittalingen van de vertegenwoordiger van de Minister die spreekt van een "surpopulation" zonder verdere uitleg, in N. Ghislain, Rupture d'équilibre pour la détention préventive, Le journal du Juriste, 2005, nr. 39, p. 4

²¹ Parl. St., Kamer, 2003-2004, nr. 1317/5, p. 18.

²² Parl. St., Kamer, 2003-2004, nr. 1317/5, p. 3.

²³ De Standaard Online, 14 juni 2005, <http://www.standaard.be>

op de totale gevangenispopulatie evident rechtsreeks afhangt van de manier van (niet) uitvoering van de effectieve gevangenisstraffen. Zo is het is geen geheim dat België gevangenisstraffen tot en met 3 jaar effectief niet of slechts in zeer beperkte mate uitvoert²⁵. De strafuitvoering is bovendien in overgrote mate nog het exclusieve domein van de Minister, zodat die in wezen zelf de percentages mee bepaald, zoals door de Antwerpse eerste advocaat-generaal Liegeois in het parlement terecht werd gesteld²⁶. Hoe minder men dus tot reële strafuitvoering overgaat, hoe groter percentsgewijs het aantal gedetineerden in voorhechtenis. De terreinactoren hebben duidelijk laten verstaan dat dit ontwerp "*ne va pas vider les prisons*"²⁷ zodat nu al, met aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid kan gesteld worden dat de wijzingen aan de wet het verhoopte effect niet zullen hebben. Kamerlid Verherstraeten noemde de gehouden hoorzittingen historisch: "*nooit eerder is een wetsontwerp dermate onder vuur genomen en afgekeurd door de gehoorde personen ... Men kan niet aan hen voorbijgaan, want zij zullen de wet moeten toepassen*"²⁸. Die "garde a vue" heeft niet mogen baten. Volgende krachtlijnen onthouden we uit de wet van 31 mei 2005 die op 26 juni 2005 in werking is getreden (overigens net voor de aanvang van het gerechtelijk verlof zodat de kans groot is dat magistraten, griffie en parketpersoneel die niet vertrouwd zijn met strafrecht als gevolg van de vakantieregeling wel dringend studiewerk zullen hebben moeten verrichten):

9. De onderzoeksrechter oordeelt thans soeverein over de opheffing van de aanhouding lopende de volledige voorhechtenis. Waar in het aanvankelijke ontwerp deze mogelijkheid nog gekoppeld was aan "nieuwe en belangrijke" elementen verviel ook deze vereiste in de uiteindelijke tekst. Tegen deze beslissing kan het O.M (artikel 11²⁹), in tegenstelling tot de vroegere regeling (althans wanneer de opheffing er kwam na de eerste handhaving), geen rechtsmiddel meer aanwenden. Op die manier zou het gezag en de onafhankelijkheid van de onderzoeksrechter moeten worden verstevigd³⁰. De idee van versteviging van de functie van onderzoeksrechter (waarvan de origine of noodzaak ons ontgaat), die het best geplaatst zou zijn om te oordelen over de noodzakelijkheid om de voorlopige hechtenis te handhaven staat nochtans haaks op het bestaand rechtssysteem en de praktijk³¹. Deze leert dat de controle absoluut noodzakelijk is en dat er ernstige vergissingen (kunnen) gebeuren. Voor een recent praktijkvoorbeeld in een ander domein kan worden verwezen naar het telefoontapmandaat van een Brusselse onderzoeksrechter dat totaal niet gemotiveerd was en, door een gebrek aan controlemogelijkheid, ongewijzigd tot voor de bodemrechter is gekomen met een vrijpraak van een drugbaron (het ging om een inbeslagname van 508 kg cocaïne met een

24 Italië (45,9%), Luxemburg (45,1%) hebben er meer, terwijl Frankrijk (31,9%), Duitsland (27,4%), Denemarken (27,3%) of Zweden (21,8%) minder voorhechtenissen zouden hebben.

25 Zie ook tussenkomst van procureur des Konings Berckvens als voorzitter van de raad van de procureurs des Konings, *Parl. St., Kamer, 2003-2004, nr. 1317/5, p. 17.*

26 *Parl. St., Kamer, 2003-2004, nr. 1317/5, p. 18.*

27 N. GHISLAIN, Rupture d'équilibre pour la détention préventive, *Le journal du Juriste, 2005, nr. 39, p. 4*

28 *Parl. St., Kamer, 2003-2004, nr. 1317/5, p. 7.*

29 De nieuwe tekst van art. 25 §2 VHW luidt als volgt: "*Na de bij artikel 21 bedoelde beslissing van de raadkamer (dus na de eerste 5 dagen), kan de onderzoeksrechter in de loop van het onderzoek, bij een met redenen omklede beschikking die hij onmiddellijk aan de procureur des Konings mededeelt, het bevel tot aanhouding opheffen*".

30 *Parl. St., Kamer, 2003-2004, nr. 1317/1, p. 6.*

31 Zie ook amendement nr. 11 van de heren Van Parys en Verherstraeten, *Parl. St., Kamer, 2004-2005, nr. 1317/3, p. 7.*

zeer voorzichtig geschat vermogensvoordeel van 70 miljoen euro) tot gevolg. Het toezicht van de onderzoeksgerechten en van het O.M. is niet weg te denken, wil men maatschappelijk onverantwoorde misslagen³² kunnen rechtzetten. Zowel magistraten van het O.M. als van de raadkamers en kamers van inbeschuldigingstelling reageerden virulent op deze wijzigingen "*qui risquent être désastreuses sur le terrain*". Verder wordt gesteld dat "*un tel projet est exagéré, voire irresponsable*"³³. Het nieuwe art. 25 §2 van de Wet van 20 juli 1990 betreffende de voorlopige hechtenis tast de structuur van de voorhechtenis aan en lijkt vooral weinig meerwaarde te bieden wat betreft een eventuele vermindering van de voorlopige hechtenissen, wat toch de doelstelling was. In tegenstelling immers tot wat door sommigen blijkbaar wordt beweerd³⁴ dat het OM ook nu telkens in beroep zou gaan tegen een vrijlating van de onderzoeksrechters moet gesteld dat in heel wat arrondissementen er integendeel voorafgaandelijk informeel overleg is tussen onderzoeksrechter en procureur en deze laatste, voor zover enigszins verdedigbaar, met een vrijlating (onder voorwaarden) akkoord gaat. Ook het O.M. heeft er alle belang bij dat de voorhechtenis alleen in de noodzakelijke gevallen wordt aangewend. Er zit bovendien een contradictie in het wetsontwerp ingebakken: enerzijds moet de wet gewijzigd worden omdat er te veel aanhoudingen zijn en men de onderzoeksrechters dus niet vertrouwt, maar anderzijds heeft men een blindelings vertrouwen in de onderzoeksrechter als het op vrijlatingen aankomt, vermits er geen verhaal meer mogelijk is³⁵. Het is een wel zeer selectieve kijk op de rol van de onderzoeksrechter.

10. Wanneer we te maken hebben met niet-correctionaliseerbare misdaden voorziet art. 7 van de wet van 31 mei 2005 dat de beschikking van de raadkamer vanaf de tweede verschijning geldig is voor drie maanden, en wordt dus een uitzonderingsregime voorzien op de "maand op maand" regeling. Dat een onderscheid wordt gemaakt tussen de behandeling van in verdenking gestelden inzake voorhechtenis, naargelang van de kwalificatie van het feit die in dat stadium altijd maar voorlopig is, zal wellicht voer zijn voor het Arbitragehof inzake het vraagstuk van de gelijke behandeling. Of de feiten een niet correctionaliseerbare misdaad betreffen is immers niet altijd duidelijk of kan gaandeweg het onderzoek wijzigen en dit tot aan de fase van de regeling van de rechtspleging. Men scheidt bovendien, en dit de zwaarste kritiek, een afwijking in de gangbare termijnen wat riskeert te leiden tot vergissingen. Een basisregel inzake procedurewetgeving is dat men zich goed moet bezinnen en goede argumenten moet hebben vooraleer af te wijken van de bestaande en bij de rechtspractici ingebakken regelen. Of deze maatregel zal leiden tot minder voorhechtenissen is al even twijfelachtig. Het gaat uiteindelijk om een slechts klein percentage van gedetineerden die hetzij naar assisen zullen worden verwezen hetzij een internering door het onderzoeksgerecht zullen ondergaan. Op het totaal aantal voorhechtenissen gaat het om een verwaarloosbaar aantal. Bovendien wordt het nut van de wijziging ter zelfder tijd onderuit gehaald door het feit dat de verdachte overeenkomstig het nieuwe artikel 22bis van de Wet op de Voorlopige Hechtenis zijn invrijheidstelling dan toch weer maandelijks mag vragen

32 Die hun oorsprong soms vinden in eerder kleinmenselijke animositeit tussen de rechtbank en het parket.

33 N. GHISLAIN, Rupture d'équilibre pour la détention préventive, Le journal du Juriste, 2005, nr. 39, p. 4

34 N. GHISLAIN, Rupture d'équilibre pour la détention préventive, Le journal du Juriste, 2005, nr. 39, p. 4.

35 Zie ook tussenkomst van gewezen minister van Justitie Van Parys, *Parl. St., Kamer*, 2004-2005, nr. 1317/3, p. 19.

bij verzoekschrift³⁶. Indien het verzoek wordt afgewezen is de gewezen beschikking geldig voor een termijn van 3 maanden. Men mag aannemen dat het de procedure ernstig zal verzwaren doordat tussenprocedures worden gecreëerd over repetitieve verzoekschriften.

11. Men voert in de wet een schare bijkomende sancties in, vooral m.b.t. de verplichte vermeldingen in het bevel tot aanhouding (artikel 6). Een sanctie die telkens neerkomt op de verplichte invrijheidstelling. De noodzaak of de maatschappelijk vraag naar dergelijke wijziging laat zich eens te meer raden. Deze aanvulling van art. 16, §2, eerste lid WVH is zondermeer ondoordacht onder meer wanneer bijvoorbeeld overmacht aanwezig is³⁷. Zo wordt vlakaf gesteld dat, bij ontstentenis van ondervraging, de verdachte in vrijheid wordt gesteld, wat de poort opent voor misbruiken (door vooral zware of georganiseerde criminelen). Het komt voor dat een in verdenking te stellen verdachte zijn ondervraging onmogelijk maakt of dat hij een taal kiest waarvoor geen enkele tolk kan gevonden worden of plots beweert een andere taal te spreken, enz ... Het telkenmale aanvullen van wetteksten met sancties, inzonderheid bij niet naleving van bepaalde vormvoorwaarden, kan leiden tot absurde situaties. Indien de onderzoeksrechter nalaat de verdachte mee te delen dat "*tegen hem een aanhoudingsbevel kan worden uitgevaardigd*", zou de verdachte tegen wie een aanhoudingsbevel werd verleend terug in vrijheid dienen gesteld te worden³⁸, ook wanneer de zaak zo klaar als een klontje is en er zelfs volledige bekentenissen zijn. Indien de onderzoeksrechter het aanhoudingsbevel vergeet te ondertekenen, zal de moordenaar dienen in vrijheid gesteld te worden³⁹, zelfs wanneer door diezelfde onderzoeksrechter zou geattesteerd worden dat het om een vergetelheid gaat en hij wel degelijk een bevel tot aanhouding heeft afgeleverd. Een grondige reflectie over de gevolgen van het her en der plaatsen van niet doordachte nietigheids- of andere sancties⁴⁰ kon blijkbaar niet. Men kan nochtans niet enerzijds blijven hameren op snelle en efficiënte procedures, maar anderzijds wetstechnisch allerhande voorschriften invoeren die net het tegenovergestelde bereiken. Deze wetswijziging druist ook in tegen de meest recente cassatierechtspraak om juist zo weinig mogelijk de hakbijl van de nietigheid of de bewijsuitsluiting te hanteren. Indien de wetgever immers een vormvoorwaarde op straffe van nietigheid voorschrijft, leidt het overtreden ervan immers zeker tot bewijsuitsluiting, zelfs wanneer deze overtreding niet meteen de betrouwbaarheid van het bewijs aantast of strijdig is met het recht op een eerlijk proces⁴¹. De invoering van nieuwe vormvoorschriften en sancties is moeilijk in overeenstemming te brengen met de hoofddoelstelling van de wet dat er toch in bestaat de procedure van voorlopige hechtenis vlotter en efficiënter te laten verlopen, zo stelde eerste advocaat-generaal Liegeois tijdens de parlementaire hoorzitting⁴². Men kan nu al zien dat de politiek zélf de kiemen van latere maatschappelijke justitiële schandalen aan het zaaien is waarvan de oogst op tal van domeinen niet mals dreigt te worden.

36 Zie ook amendement nr. 10 van de heren Van Parys en Verherstraeten, *Parl. St., Kamer*, 2004-2005, nr. 1317/3, p. 6.

37 Zie ook amendement nr. 8 van de heren Van Parys en Verherstraeten, *Parl. St., Kamer*, 2004-2005, nr. 1317/3, p. 5.

38 Uiteenzetting 1e AG LIEGOIS: *Parl. St., Kamer*, 2004-2005, nr. 1317/5.

39 Zie ook amendement nr. 3 van de heer WATHELET, *Parl. St., Kamer*, 2004-2005, nr. 1317/2, p. 2.

40 Zie ook amendement nr. 9 van de heren Van Parys en Verherstraeten, *Parl. St., Kamer*, 2004-2005, nr. 1317/3, p. 5.

41 R. VERSTRAETEN, *Handboek Strafvordering*, Maklu, Antwerpen-Apeldoorn, 2005, nr. 1819.

42 *Parl. St., Kamer*, 2004-2005, nr. 1317/5, 62.

3. KADERBESLUIT MINIMALE RECHTEN

12. Een laatste tekst die eerlang in de Belgische rechtsorde riskeert zijn intrede te maken is het voorstel van kaderbesluit van 28 april 2004 (initiatief van de commissie op grond van art. 31, lid 1, onder c) EU-Verdrag) van de raad van de Europese Unie over bepaalde procedurele rechten in strafprocedures binnen de gehele Europese Unie⁴³, dat per 29 april 2004 werd overgemaakt aan de Raad en het Europees Parlement. Enkel een aantal zeer opvallende innovaties worden aangehaald die aantonen dat ook de tekstschrijvers van de Europese Commissie niet altijd even veel realiteitszin aan de dag leggen, iets waar ook Prof. C. Fynaut in zijn onderzoek naar de Euregio-criminaliteit toe besluit. De vraag daarbij is vooral of, en zo ja, in welke mate, de Belgische onderhandelaars in deze materie trachten of zullen trachten hun collega's te overtuigen van het bij wijlen manifest gebrek aan inzicht in de concrete dagelijkse werking van de strafrechtspraktijk. Het uitgangspunt is dat het voorstel een reeks van "minimale" rechten wil toekennen aan al degenen die het voorwerp van een strafonderzoek uitmaken. Een aantal van die rechten gaan nochtans veel verder dan wat wij actueel kennen. Daarbij kunnen bij wijze van illustratie volgende probleemgebieden worden weerhouden:

13. Het ontwerp artikel 2 voorziet een recht op rechtsbijstand, maar gaat veel verder dan de bepalingen van het Belgische strafprocesrecht. Zo dient de verdachte een advocaat te krijgen *vóór*aleer enig verhoor in verband met de tenlastelegging heeft plaats gehad. Dit impliceert dat de verdachte vanaf het eerste verhoor door de politiediensten kan eisen dat hij *eerst* rechtsbijstand moet genieten, hetgeen niet bestaanbaar is met ons rechtssysteem, om nog maar te zwijgen van de budgettaire kost. Geïnspireerd door het Angelsaksische recht wil de Europese Commissie kennelijk af van het continentale systeem waarbij een verdachte gedurende een aanvangsperiode geen toegang tot een advocaat heeft. Daarmee wil de commissie beweerdelijk vermijden dat de verdachte "*verklaringen zou afleggen die hij later betreurt en waarvan hij de juridische gevolgen niet kan inschatten*". De (georganiseerde) criminaliteit zal het graag horen ... Er mag aan herinnerd worden dat binnen de 24 uur alle vaststellingen van de politiediensten dienen te gebeuren, het verhoor van de betrokken personen (getuigen, slachtoffers en verdachten), het opstellen van de processen-verbaal, de beslissingen van de procureur des Konings inzake de arrestatie, het overmaken van het dossier aan het O.M., de vordering tot instellen van een gerechtelijk onderzoek, de ondervraging van de verdachte door de onderzoeksrechter, eventuele bijkomende onderzoekshandelingen, het verlenen van een aanhoudingsbevel en de betekening ervan met inbegrip van de terhandstelling van kopieën van de ondervraging en van alle andere processen-verbaal van ondervraging van de verdachte. De uiterst korte termijn waarbinnen dit allemaal moet gebeuren, en de rechten die onmiddellijk na het verstrijken van de 24 uren en tijdens de gehele verdere procedure worden gewaarborgd, werden steeds aanvaard als tegengewicht van het feit dat er geen bijstand van een advocaat wenselijk of mogelijk is binnen de eerste 24 uren. Indien het artikel 2 derhalve blijft bestaan zoals het wordt voorgenomen dient in België de 24 uren-regel nog meer dan voorheen in vraag gesteld te worden.

Bovendien voorziet artikel 3 in een *verplichting* van rechtsbijstand voor de lidstaat onder meer voor de verdachte die er van beschuldigd wordt "*een feit te hebben gepleegd*"

⁴³ Voorstel voor een kaderbesluit van de Raad over bepaalde procedurele rechten in strafprocedures binnen de gehele Europese Unie, document COM (2004) - 328, <http://europa.eu.int>

wanneer een lidstaat een verplichte gevangenisstraf van meer dan één jaar voor het misdrijf oplegt". De meest relevante strafbare feiten die opgenomen zijn in het Strafwetboek overschrijden deze strafdrempel. Dergelijke regel komt erop neer dat de bijzondere regeling van rechtsbijstand van toepassing zou zijn op de meeste delinquenten. Het hoeft ook hier geen betoog dat één en ander zware budgettaire consequenties heeft. De Belgische strafmaten zijn totaal niet compatibel met dit voorstel van minimumnorm.

14. Naast het recht op kosteloze bijstand door een tolk voorziet artikel 7 in het recht op kosteloze vertaling van relevante documenten. Thans bepaalt artikel 38 van de wet op het taalgebruik in gerechtszaken dat elke partij het recht heeft *op haar kosten* een vertaling van elke akte van rechtspleging, vonnis of arrest te vragen⁴⁴. Artikel 22 verleent bovendien een recht aan de verdachte, die respectievelijk de Nederlandse, Franse of Duitse taal van de procedure niet verstaat, op vertaling van de processen-verbaal, de verklaringen van getuigen of klagers en de verslagen van deskundigen. De kosten van vertaling zijn dan ten laste van de Schatkist. Dit recht wordt actueel aan tijdsbepalingen onderworpen. Artikel 7 van het voorstel gaat nog veel verder dan het toch wel ruime Belgisch stelsel, en legt aan de lidstaten op ervoor te zorgen dat de verdachten die de proceduretaal niet verstaan een kosteloze vertaling ontvangen van alle relevante documenten. Naast meerdere twistpunten zoals de vraag wat moet worden verstaan onder "*alle relevante documenten*" betekent deze norm een aardverschuiving en kan dit een enorme budgettaire weerslag hebben gelet op het kennelijk automatisch karakter van deze minimumnorm in tegenstelling tot het Belgisch stelsel waarbij het verzoek dient uit te gaan van de verdachte. Bovendien wordt de kosteloosheid van het verzoek de regel, terwijl het Belgisch stelsel slechts in enkele gevallen de kosteloosheid poneert.

15. Bovendien creëert men een regel die, des te meer wegens de kosteloosheid ervan, kan (en zal) misbruikt worden om een hele procedure voor zeer lange tijd lam te leggen. De vraag om vertaling in zeer exotische talen (van ettelijke tientallen kartons) is niet denkbeeldig, zelfs al begrijpt de verdachte zeer goed een andere taal die courant gebruikt wordt binnen de Europese Unie. Actueel reeds wordt vastgesteld dat vooral in zaken van zware en/of georganiseerde criminaliteit de vraag naar vertaling nu en dan is ingegeven om vertragsredenen met alle problemen van dien m.b.t. de behandeling van strafzaken binnen redelijke termijnen. Bij het opstellen van Europese normen gaat men nogal gemakkelijk voorbij aan de mogelijkheid van controle op mogelijk misbruik van de normen.

16. De artikelen 8 en 9 van het voorstel van kaderbesluit leggen aan de lidstaten de verplichting op om ervoor te zorgen dat de aangestelde vertalers en tolken over de nodige kwalificaties beschikken om vertalingen en vertolkingen te leveren, en dat een mechanisme wordt op poten gezet op grond waarvan een tolk of een vertaler kan worden vervangen indien de vertaling of vertolking niet "nauwkeurig" lijkt te zijn. Naast de legistische en budgettaire problemen die deze plicht voor België stelt voorziet artikel 9 in de *verplichting* te zorgen voor een geluids- of beeldopname *telkens* een tolk tussenkomt in de procedure, en dit om kwaliteitscontrole mogelijk te maken. Deze verplichting mist werkelijk elke realiteitszin en kan België (en wellicht staat het hier niet alleen), gelet op de huidige budgettaire en praktische mogelijkheden, eenvoudigweg niet nakomen. Dit zou er immers op neerkomen dat opnameapparatuur alom moet

44 L. LINDEMANS, *Taalgebruik in gerechtszaken*, A.P.R. , 1973, E. STORY-SCIENTIA, nr. 226.

aanwezig zijn, vermits *dagelijks* tolken nodig zijn bij ondervragingen door politie, of gerecht tijdens het opsporingsonderzoek, gerechtelijk onderzoek, of nog het onderzoek ter terechtzitting. De budgettaire meerkost, zowel voor de begrotingen van Binnenlandse Zaken (federale politie), Justitie (magistratuur) als de politiezones en/of lokale besturen (lokale politie) is niet te overzien. Een zeer rudimentaire berekening leert dan hier gemakkelijk een minimale meeruitgave van +/- 60 miljoen g (of 2,4 miljard oude bef)⁴⁵ te verwachten valt. Middelen die evident in niets anders kunnen geïnvesteerd worden, hoewel de noden voor het rapen liggen (Themisplan Justitie, Phenix Justitie, gevangeniswezen, problematiek geïnterneerden, enz ...). Bovendien is dergelijke regel discriminatorisch ten aanzien van de eigen ingezetenen (verdachten) die niet dergelijk recht zouden bekomen. Dit zou dus betekenen dat elk politieel verhoor in België op video of band zou moeten worden opgenomen ...

17. Bovendien volgt uit het voorgesteld art. 9 dat ingeval van geschil elke partij een transcriptie van de opname ontvangt, dit met het oog op de controle van de nauwkeurigheid van de vertolking. De transcripties van opnames betekenen op zich een belangrijk bijkomend werk dat bijzonder middelen vergt en zeer tijdrovend is. Het overschrijven van een verhoor van één uur neemt in de praktijk gemakkelijk een ganse werkdag in beslag. De politiediensten vragen thans bijvoorbeeld dat de tapwetgeving (nog eens) zou worden gewijzigd omdat de transcripties van telefoontaps nog te veel middelen vergen. Wanneer die transcriptie slaat op een opname van een verhoor in een vreemde taal die werd omgezet door een beëdigde tolk, wordt ze nog een stuk arbeidsintensiever. Zulke transcriptie vereist immers de medewerking van een vertaler of een tolk. De transcriptie van één uur verhoor zal wellicht meerdere werkdagen vereisen. Bovendien zullen andermaal kosten moeten gemaakt worden die onvermijdelijk een grote budgettaire weerslag zullen hebben. Men kan nu al stellen dat alleen voor wat politie betreft, enkel om deze verplichting na te komen, enkele honderden nieuwe rekruteringen nodig zullen zijn wat al gauw leidt tot een aanzienlijke meerkost van 11,150 miljoen euro (of +/- 450 miljoen oude Belgische franken)⁴⁶. Op dit ogenblik is de voorgestelde regeling volstrekt onhaalbaar en onrealistisch.

18. Artikel 11 preciseert wat wordt genoemd de "bijzondere rechten". Dit gaat dan over het zogenaamde recht op bijzondere aandacht voor verdachten die de inhoud of betekenis van de procedure niet begrijpen wegens hun leeftijd, mentale, fysieke of emotionele toestand. Ook hier wordt vereist dat *elk* verhoor van verdachten, die recht hebben op bijzondere aandacht, het voorwerp zou uitmaken van een geluids- of beeldopname, en dat ingeval van geschil elke partij een transcriptie van de opname zou ontvangen. Om de absurditeit te illustreren: met deze regel is het verplicht over te gaan tot het opnemen met audiovisuele media van een verhoor van een mentaal zwakbegaafde ouderling betreffende een verkeersinbreuk ... Art. 11, derde lid bepaalt bovendien dat dergelijke verdachte eveneens het recht heeft op de aanwezigheid van een derde per-

45 2 installaties per lokale politie en GDA, een tiental op centraal niveau federale politie, 1 per parket, een 50 tal voor de onderzoeksrechtbanken en nog eens zoveel per rechtbank van eerste aanleg (raadkamer en correctionele rechtbank), 2 per hof van beroep (correctionele kamer en KI) geeft een totaal van: $392 + 54 + 10 + 28 + 50 + 50 + 10 = 594$ installaties $\times 100.00 \text{ €} = 59,4 \text{ MLN EURO}$. Een kostprijs van 100.000 euro inclusief afschrijving, vervangingsstukken, onderhoud, enz ... lijkt niet overdreven.

46 223 politieambtenaren - uitgaande van een minimaal berekend meerwerk voor 1 personeelslid per politiezone en per gerechtelijke dienst van de federale politie - $\times 50.000 \text{ €}$ - gemiddeld bruto beginloon met vergoedingen en toelagen.

soon tijdens *elk* verhoor door de politie of de gerechtelijke autoriteiten. Naar het voorbeeld van art. 91bis Sv. zou minstens steeds de mogelijkheid moeten worden voorzien voor de magistraat om hiervan gemotiveerd af te wijken om gevallen van collusie of het binnendringen van derden in een onderzoek te kunnen opvangen.

19. Artikel 14 voorziet in de verplichting om verdachten schriftelijk van hun rechten in kennis te stellen de zgn. "Letter of Rights". Hoewel er op zich geen bezwaar bestaat tegen deze verplichting, die actueel nochtans niet bestaat, kan met er moeilijk omheen dat dit soort van bepalingen, die andermaal door het Angelsaksische recht zijn geïnspireerd, tot een vermenigvuldiging of het moeilijker lopen van procedures zal leiden (zo moet men zich beraden of het crimineel-politiek aan te raden is de verdachte ervan te verwittigen dat hij niet moet antwoorden ...), met, naast de gekende gevolgen op de redelijke termijnvereiste, onmiskenbaar budgettaire consequenties.

4. CONCLUSIE

20. Uit de meest recente jaarstatistieken van het openbaar ministerie⁴⁷ blijkt dat op 1 januari 2004 er in België niet minder dan 55.288 hangende strafzaken zijn die ingestroomd zijn vóór 1996. Aan de hand van de stroomdiagrammen en de voorhanden zijnde cijfers (niet voor alle parketten zijn er al cijfers sinds 1999) kan men zien dat het in de arrondissementen Dendermonde, Ieper, Hoei, Verviers, Namen, Charleroi, Bergen en Doornik, gemiddeld, voor zaken ingestroomd in 1999, meer dan 500 dagen duurt tussen binnenkomst van het proces-verbaal op het parket en het vonnis in eerste aanleg in een opsporingsonderzoek. Uitschieters zijn er in Doornik, Bergen en Charleroi met respectievelijk 900, 694 en 626 dagen. In al deze parketten duurt het dus anderhalf tot twee jaar vooraleer een misdrijf tot een vonnis leidt. Gaan we naar de gerechtelijke onderzoeken onder leiding van de onderzoeksrechter, dan wordt de toestand nog veel erger. In de arrondissementen Dendermonde (803), Oudenaarde (805), Ieper (894), Mechelen (846), Verviers (798), Neufchateau (967), Marche (896), Charleroi (824), Bergen (771) en Doornik (910) komt men rond de 800 dagen of meer. Het duurt dus gemiddeld 2 jaar en 3 maanden vooraleer een dader weet waaraan hij toe is of een slachtoffer een vonnis heeft waarmee hij op burgerlijk gebied verder kan. Bovendien dient benadrukt te worden dat het hier om gemiddelden gaat zodat men er redelijk kan van uitgaan dat voor de complexe zaken voormelde doorlooptijden nog veel langer zijn. Opvallend is hier alleszins dat kan vastgesteld worden dat een gerechtelijk onderzoek gemiddeld een klein jaar langer duurt dan een opsporingsonderzoek. In de discussie tussen rechter van het onderzoek of een onderzoeksrechter zou dit een belangrijk element ter overweging moeten zijn. Helaas worden dit soort argumenten in de beleidsvoering amper of helemaal niet in overweging genomen.

Enkele andere markante vaststellingen zijn dat er bijvoorbeeld op 31 december 2004 nog 20 gerechtelijke onderzoeken in Brugge lopende zijn die in 1999 waren binnengekomen⁴⁸. In Oudenaarde zijn er dat 18, in Charleroi 41, in Antwerpen 34, in Brussel 144 en in Luik zelfs 153. Men mag zich redelijkerwijze toch wel vragen stellen als na 5 jaar een

⁴⁷ Jaarstatistiek van het openbaar ministerie, College van procureurs-generaal, Statistisch analisten, opsporing en vervolging van strafzaken door de parketten bij de rechtbanken van eerste aanleg, 2004, http://www.just.fgov.be/statistique_parquets/

strafzaak nog steeds in de fase van het onderzoek zit vermits dit zaken zijn die sowieso met aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid, indien vervolgbaar, zullen stuiten op de redelijke termijn. Bemiddeling in strafzaken in zaken van gemeen strafrecht⁴⁹ duurt in Antwerpen 531 dagen, in Gent 518, in Brugge 571, in Nijvel 580, in Luik 699, in Hoei 724, in Charleroi 734 en in Namen zelfs 892 dagen. Voor bepaalde soorten misdrijven zoals milieu, stedenbouw of drugsmisdrijven ligt de termijn tussen de adiëring van de onderzoeksrechter en de fixatiedatum voor de regeling van de rechtspleging op een drietal jaren (uitschieters van meer dan 1300 dagen kunnen vastgesteld worden). Voor fiscale- en stedenbouwzaken blijkt een termijn van 5 tot 7 maanden tussen de 1e vaststelling voor de correctionele rechtbank en het vonnis niet abnormaal ... Kortom de publiek voorhanden zijn parketstatistieken zouden elke beleidsmaker moeten interpellieren. Het is onze vaste overtuiging dat de actuele strafprocedure voor het leeuwendel verantwoordelijk is voor de veel te lange doorlooptijden.

21. Wat tot slot de "grote Franchimont" betreft wensen we een schot voor de boeg te geven: met dit ontwerp dreigt de strafprocedure in een terminaal stadium te komen waar de overheid machteloos zal dienen te erkennen dat zij niet in staat is belangrijke criminaliteitsvormen te beheersen of te bestrijden en de, nochtans door Em. Prof. Franchimont, voorzitter van de commissie strafprocesrecht, beoogde doelstelling van "doeltreffendheid" ver te zoeken zal zijn⁵⁰. Criminaliteitsbestrijding in het algemeen, en die van de zware en/of (transnationale) georganiseerde in het bijzonder, is in de huidige stand van zaken reeds moeilijk en bij wijlen een ongelijke strijd. Het kan met dit vehikel redelijkerwijze al helemaal niet meer (binnen een redelijke termijn) bestreden worden. Dit soort van strafprocedurele regeling, waarbij de slinger manifest overslaat in richting van de rechtsbescherming en waar vooral degene die op de procedure speelt, de voorspelbare winnaar is, hebben o.i. geen enkel maatschappelijk draagvlak⁵¹. Erger is bovendien dat de publieke opinie zich begrijpelijkerwijze niet zozeer zal keren tegen dat wetboek, dat ongekend terrein is, maar wel tegen de uitvoerders: politie en justitie, die er maar niet in slagen enige efficiëntie en effectiviteit aan de dag te leggen. Het vertrouwen in beide instellingen, met justitie op kop, is al niet bijster groot na de voorbije grote en minder grote schandalen. Het Nederlandse Nationaal Dreigingsbeeld van het Korps Landelijke Politiediensten stelt hierover het volgende: "*Het bestaan van een relatief stabiele top van toonaangevende criminelen in Nederland die onkwetsbaar schijnt voor politie en justitie, bergt het gevaar in zich van imagoverlies voor opsporingsinstanties en afname van het vertrouwen in de overheid*"⁵². Het zou zonder meer onverantwoord zijn hen met dit wetboek het veld in te sturen, een veld dat door de toenmalige senaatsvoorzitter als volgt werd omschreven: "*een wereld waarin de misdaad om zich heen grijpt, eist een efficiënter en sneller strafrecht, indien men het gevoel van straffe-*

48 Jaarstatistiek van het openbaar ministerie, College van procureurs-generaal, Statistisch analisten, opsporing en vervolging van strafzaken door de parketten bij de rechtbanken van eerste aanleg, 2004, http://www.just.fgov.be/statistique_parquets/, downloads, longitudinale statistiek, tabel 27

49 Jaarstatistiek van het openbaar ministerie, College van procureurs-generaal, Statistisch analisten, opsporing en vervolging van strafzaken door de parketten bij de rechtbanken van eerste aanleg, 2004, http://www.just.fgov.be/statistique_parquets/, downloads, longitudinale statistiek, tabel 26

50 Parl. St. Kamer, (nr. 2043/2) en Senaat (2-1288/2), 2002-2003, p. 19.

51 Contra, P. TRAESE, "Het voorontwerp van wetboek van strafprocesrecht: een kennismaking", Panopticon, 2004/4, p. 20

52 Nationaal dreigingsbeeld zware of georganiseerde criminaliteit, Zoetermeer, 2004, Dienst Nationale Recherche Informatie, Korps Landelijke Politiediensten, p. 108.

loosheid van de daders wil bestrijden en de indruk die de straffeloosheid op de bevolking maakt. Dat geldt uiteraard voor de zware misdaad, maar volgens mij ook voor de kleine misdaad waarmee de burgers vroeg of laat geconfronteerd worden"⁵³.

22. Het belang van de voorhechtenis in het kader van vooral maar niet uitsluitend de bestrijding van transnationale (georganiseerde) criminaliteit, zoals het Europol rapport ten overvloede aantoonde, kan nauwelijks worden overschat. Zo stelt het rapport over Roemeense criminele organisaties: "*Romanian OC groups appear to be very mobile when committing property crimes. They often visit a location for just one day to commit their crimes and move on to another location the next day. This 'crime tourism' is done because it is difficult to tackle by law enforcement*". Het Nederlandse Nationaal Dreigingsbeeld spreekt van "*mobiel banditisme*" waarvan als specifieke verschijningsvormen ondermeer de ramkraken door Poolse groeperingen en de meest gevarieerde vermogenscriminaliteit van Litouwse en Roemeense groeperingen bedoeld worden⁵⁴. De voorlopige hechtenis is in de overgrote meerderheid van die gevallen het volstrekt enige middel om als overheid nog enige slagvaardigheid aan de dag te leggen. Elke wijziging aan de voorhechteniswet dient derhalve meer dan grondig doordacht te zijn. De minister stelde in de kamer dat er verschillende stellingnamen in de media zijn verschenen: "*tegenstand van de verenigingen van magistraten, bijval vanwege de orde van advocaten*"⁵⁵. Behoeft dit veel commentaar? Nog los van die vaststelling blijkt dat ondermeer de procureurs-generaal te Antwerpen en Gent op 29 juni 2005 een circulaire van niet minder dan 53 bladzijden (zonder de bijlagen) voor hun respectievelijke parketten hebben moeten klaarstomen om uitleg en duiding te geven bij deze wet⁵⁶. Er kan in het kader van dit bestek niet dieper op ingegaan worden maar uit de lezing blijken tal van procedure problemen die, hetzij niet geregeld werden, hetzij heel wat meerwerk zullen opleveren en de wetwijziging heel wat ingewikkelder blijkt dan op het eerste zicht lijkt en waar de kans op vergissingen (met als sanctie steevast de vrijlating) substantieel zijn gestegen

23. De inwerkingtreding van het kaderbesluit wordt voorzien voor 1 januari 2006, wat naar alle waarschijnlijkheid niet haalbaar is, gelet ondermeer op het politiek en wetgevend parcours dat implementatiewetgeving met zich zal brengen. Zoals gezegd kan alleen maar gehoopt worden dat alsnog enige redelijkheid wordt teruggevonden bij de Raad van de EU of dat men oog zal hebben voor het rapport van Europol dat besluit dat "*OC is becoming increasingly professional, relying on external expertise in an ever widening international and heterogeneous setting*". Misschien zal een heroverweging van één en ander nu reëler worden door de intrede van het fundamentalistisch islamterroisme in Europese hoofdsteden als Madrid en London.

53 Parl. St. Kamer (nr. 2043/2) en Senaat (2-1288/2), 2002-2003, p. 94.

54 Nationaal dreigingsbeeld zware of georganiseerde criminaliteit, Zoetermeer, 2004, Dienst Nationale Recherche Informatie, Korps Landelijke Politiediensten, p. 87.

55 Parl. St., Kamer, 2004-2005, nr. 1317/5, p. 16

56 Circulaire procureur-generaal te Gent, nr. 33/05 van 29 juni 2005, niet gepubliceerd.